

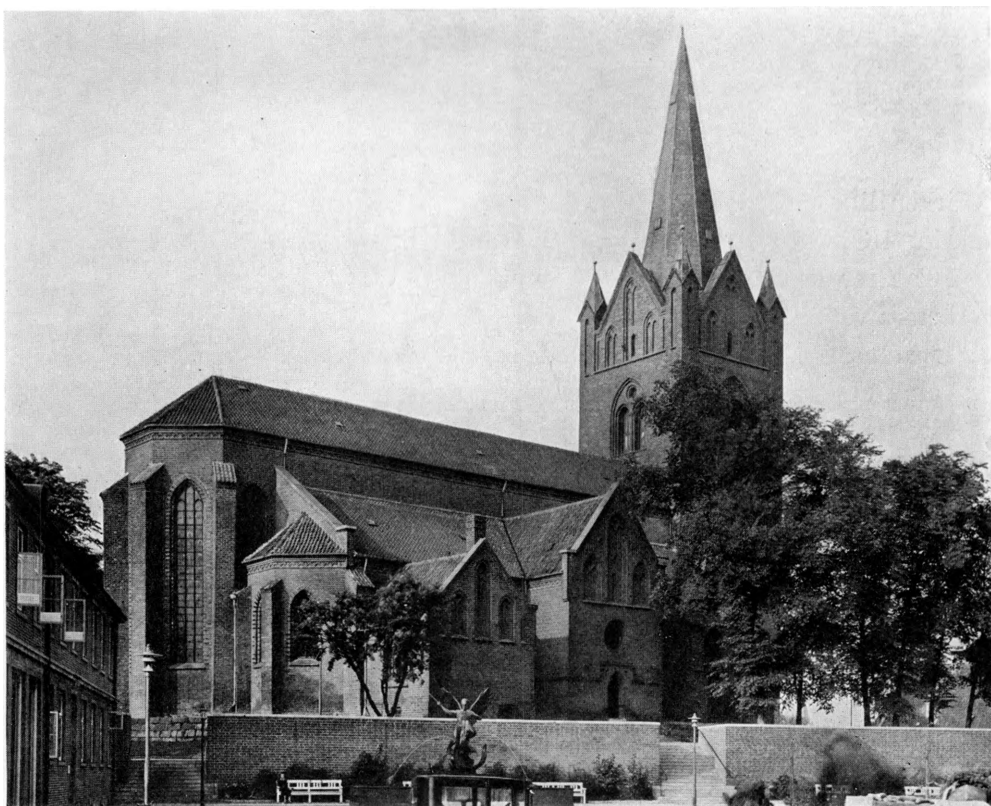

Fig. 1. Slagelse. S. Mikkel. Ydre, set fra Nordøst.

SLAGELSE. S. MIKKELS KIRKE

Kirken kaldes endnu efter sin middelalderlige Værnehelgen, Ærke-Engelen Michael med dennes danske Navn. Roskilde-Krøniken nævner, at Biskop Sven Normand (1074—88) opførte en Kirke («monasterium») i Slagelse; Saxo oplyser, at den var viet til S. Michael¹. Roskildebispens Jordebog o. 1370 angiver, at S. Mikkel's Kirke havde 11 Ploves Land og svarede 4 Mk., medens de to andre Bykirker, S. Peders og Vor Frue, hver kun ejede 1 Plovs Land og svarede 2 Mk.². Jakob Erlandsen lagde, medens han var Biskop i Roskilde (1249—52), S. Mikkel's Kirke ind under Roskilde Domkapitels Provsti, hvad Kongen protesterede imod 1256. Paven bekræftede Aaret efter denne Annektering, men først 1344 anerkendte Valdemar Atterdag Ordningen³. Under Domkapitlet hørte Kirken til 1670, da Borgmester Jens Ebbeson overtog Vedligeholdelsen⁴.

Flovedalteret var viet til S. Mikkel (sml. S. 203), men desuden nævnes følgende *†Altre*⁵. Vor Frues Alter, hvortil Skomagergildet var knyttet; til Alteret skænkede Helen, Clemens Kone en Kalk og Disk⁶; Hellig Legems Alter eller Kalente-Alter, der var »anlagt og bygget til nogen Umag og Ulempe for Kirken og Sognefolket, idet det var anbragt midt i Gangen paa Kirkegulvet«; i 1526 blev der derfor givet Tilladelse til at nedbryde det og opføre det paany paa et andet bekvemt Sted i Kirken; 1533 blev det opbrudt og brændt ved en Billedstorm. S. Erasmi Alter, hvortil Købmansgildet var knyttet; S. Jakobs Alter, nævnt 1456, da det fik Aflad, og vistnok det samme som S. Jakobs og

S. Kristoffers Alter, der blev indviet (genindviet?) 1472 af Biskop Oluf Mortensøn; S. Gertruds Alter; S. Eligius' Alter, vistnok Smedenes; S. Annæ Alter i det nye Kapel omtales 1506 og 1510, sidstnævnte Aar som det søndre Kapel. En Godsgave til Hellig Legems Alter blev Nytaarsaften 1472 bekræftet af Christiern I i Morten Malers Stue i Slagelse⁷.

Kirken ligger i Byens Centrum, højt hævet over dens Tage og synlig vidt omkring i Omegnen. Den anselige Kirkebakke, om hvis Fod de gamle Hovedfærdselsaarer snor sig, hæver sig særlig over Byens vestlige og nordlige Del. Bakkens øverste Top er rundt om Kirken reguleret med en Terrassemur af Kampestens Kvadre. Den omgivende Kirkegaard er for længe siden nedlagt, men en Del af den er dog bevaret som Anlæg syd for Kirken. Den sidste Begravelse paa den fandt Sted i 1858, efter at en Assistens-Kirkegaard i 1836 var blevet indviet øst for Byen.

Ved Kirkegaardsmuren, hvorom der ellers intet vides, laa, vest for Kirken, den endnu bevarede *Kirkelade*⁸, en sentmiddelalderlig Munkestensbygning fra o. 1500 med Gavle i Nord og Syd. Bygningen er stærkt omdannet, alle Vinduer og Døre samt hele den indre Indretning er fornyet. Nogenledes bevaret er kun de to Taggavle med deres forskellig afsluttede, tildels ogsaa omdannede Højblændinger og i Midten en Rundblænding under den kløftede Toptinde. Syd-gavlen har under Rundblændingen yderligere en Korsblænding og nederst endnu en Rundblænding (Fig. 3). Gavlene har sikkert oprindelig haft Kamtakker. Blændingernes Bund er pudset og hvidtet, iøvrigt staar Murværket rødt. Bygningen anvendtes 1616—1809 til Latinskole, en hvid Marmortavle i Syd-gavlen nævner de berømte Mænd, som har gaaet i Skolen. I den følgende Tid benyttedes den til Sygehus for de Slagelse Dragoner og er nu, siden 1879, Politistation. De gamle Lindetræer ved Østmuren, som B. S. Ingemann ved sine Skoleerindringer havde gjort berømte, er desværre nu fældet.

Den nuværende Kirke er et treskibet gotisk Anlæg, opført i Løbet af 1300erne, hvortil i Middelalderens Slutning er føjet et Vesttaarn. Dens tre andre Tilbygninger, to Vaabenhuse og et Sakristi, stammer fra den store, haardhændede Restaurering i 1873—76. Denne Restaurering gjorde lykkeligvis Ende paa en ynkelig Forfaldsperiode, men den har dog i alt for høj Grad sat sit »nygotiske« Præg paa den gamle Kirke og betydelig formindsket dens Værdi som Bygningsmindesmærke.

Den treskibede Kirke er en ren Murstensbygning, opført paa en Syld af frem-springende, ikke særlig store Kampesten, der nu kun ses ved Østgavlen og enkelte Steder paa Nordsiden. De anvendte Munkestens Størrelse er noget variabel, Længde fra 26,5 til 29,5 cm, Bredde fra 12,2 til 13,5 cm, Tykkelse 8 à 8,5 cm., fem Skifter maaler 48 cm i Højden. I Østvinduernes False er der udvendig anvendt sortglaserede Sten i hvertandet Skifte, nu alle fornyede.

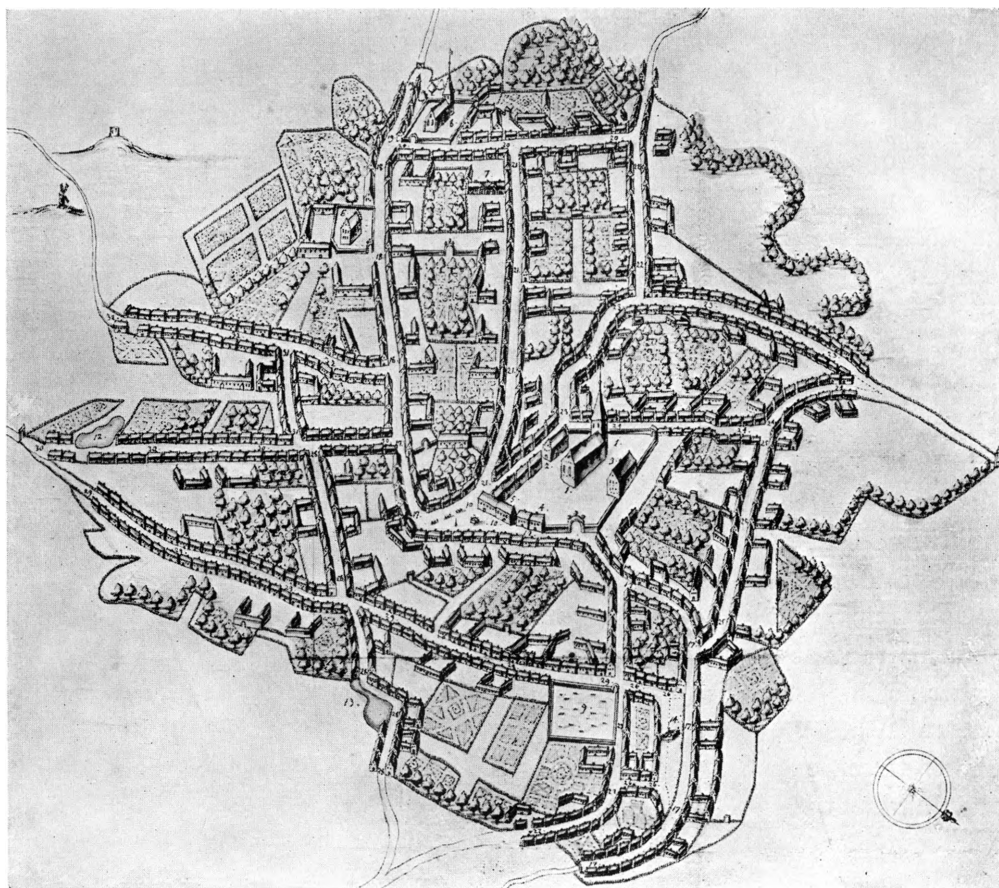

Fig. 2. Slagelse. Byplan fra o. 1670 i Resens Atlas. (1. S. Mikkel's Kirke; 2. Skolen; 6. Helliggejsts Kirke; 7. Klosteret; 8. S. Peders Kirke; 9. Vor Frue Kirkes Plads).

Murtykkelsen er 90—100 cm, ved Vestgavlen 110cm. Naar den i Sydsiden er væsentlig større, skyldes det moderne Skalmuring.

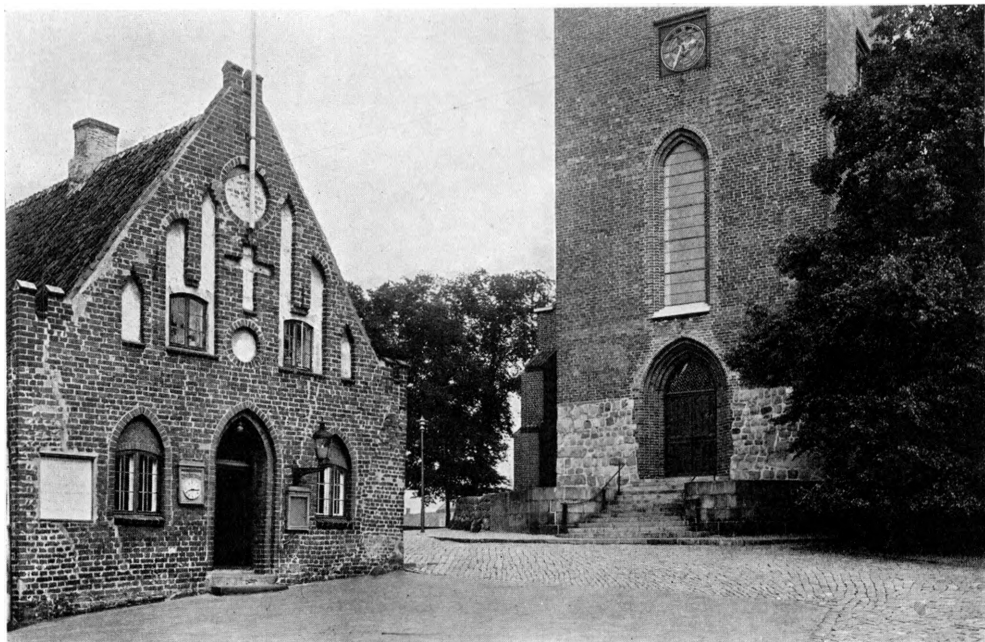
Det interessanteste ved Kirken er dens Grundplan (Fig. 4), der har fuldt udviklet gotisk Karakter, uden nogen skarp Overgang mellem Skib og Kor. Hvert Skib, saavel Midtskibet som de to Sideskibe, bestaar af fem ligestore Krydshvælvingsfag foruden et Afslutningsfag i Øst med tresidet Østvæg. I Sideskibene slutter den tresidede Afslutning sig umiddelbart til det østligste Krydshvælvingsfag, medens der i Midtskibets Højkor er indskudt korte Sidemure i Nord og Syd, saaledes at der dannes et helt, polygonalt Østfag (fem Sider af en Ottekant) af omtrent samme Længde som de krydshvælvende Fag. Ydermurene har et fuldt gennemført System af Støttestøtter udfor alle Hvælvingsnedløb. Østpolygonerne er ikke sammenbyggede som f. Eks. ved S. Peders Kirke i Næstved (Præstø Amt S. 74 f.); men de staar saa nær paa hinanden, at deres Støttestøtter skærer sammen og der dannes to utilgængelige Kroge imellem dem.

Ejendommelig for Grundplanen er den store Bredde i Forhold til Længden og i Særdeleshed Sideskibenes store Bredde i Forhold til Midtskibets. Kirkens indvendige Længde er o. 34 m mod en Bredde paa 20 m, Bredden er altsaa betydelig over den halve Længde, medens den ellers oftest er under den halve Længde og ved romanske Anlæg som de to store i det foregaaende behandlede Kirker endog under en Tredjedel (bortset fra Tværskibet). Alligevel er Kirken sikkert gennemført i sin fulde planlagte Længde, alene Terrænets Fald vestover gør det usandsynligt, at den oprindelig har skullet have længere Udstrækning mod Vest, og, som vi siden skal se, er Bygningen opført fra Øst mod Vest. I europæisk Arkitektur fra 1300'erne er et saadant Forhold mellem Længde og Bredde ikke usædvanligt, men det er sjældent i Danmark.

Kirkens egentlige Ejendommelighed er dog Sideskibenes store Bredde, der er ret enestaaende indenfor dansk Middelalder-Arkitektur. Forholdet mellem Sideskibs- og Midtskibs-Bredden er o. 4:5, medens det normale ellers ligger omkring 1:2. De enkelte Sideskibsfag har endog deres største Udstrækning i Nord—Syd.

Opbygningen er betydelig mindre interessant og imponerende end Grundplanen, trods dens store Detailrigdom; man kunde sige, at Kirken ikke opfylder de Forventninger, som Grundplanen vækker. Med sine brede Sideskibe synes den bestemt til et Halleanlæg, med omtrent lige høje Hvælv over hele Kirken, hvorved en lys og festlig Rumenhed kunde opnaas. Men Sideskibene blev kun godt og vel halvt saa høje som Midtskibet (Fig. 6), det samme Forhold som allerede er sædvanligt i romansk Tid. Der er derfor ikke blevet den fulde Glæde ved den store Sideskibsbredde, snarere har den medført, at Midtskibet virker noget sammenklemt og korridoragtigt, et Indtryk som Belysningsens Ensidighed forstærker. Thi medens Sideskibene faar rigeligt Lys gennem Sidevinduerne, har Midtskibet — som sædvanlig i den danske Gotik — ingen Høj kirkevinduer. Høj kirken hæver sig i det ydre kun ganske lidt over Sideskibstagene, og hele Vægfeltet mellem Arkader og Hvælv optages af store spidsbuede, nu blændede Triforiaabninger ud til Sideskibenes Loftsrum (ligesom f. Eks. i S. Knuds Domkirke i Odense). Midtskibet oplyses derfor hovedsagelig paa langs og først og fremmest gennem de fem slanke Østvinduer, som kaster et virkelig overdaadigt Lysskær ind i Koret. Det er Kirkens skønneste Virkning. Desuden har der været et tilsvarende, omend kortere Vestvindue, som i 1928 er genaabnet, men som nu giver noget mindre Lys, fordi det dækkes af Taarnet.

Gennemgang af Enkeltheder. Kun paa Vestgavlen har Kirken en muret *Sokkel*; den er nymuret paa det søndre Sideskib, men staar bevaret paa det nordre og fortsættes rundt om Støttepillen mellem Nord- og Midtskib. Den har to Afsatser hver med afrundet Kant vistnok af Formsten og med seks

V. H. 1935

Fig. 3. Slagelse. Den gamle Latinskole (S. 188) og Underdelen af S. Mikkel's Taarn (S. 198).

glatte Skifters Mellemrum; en tilsvarende Sokkel findes paa S. Peders Kirkes Østgavl (S. 221).

Den nuværende *Gesims* med Formstensfrise, der danner et Zigzagmonster, er overalt ny, og der har næppe været noget Forbillede derfor paa den gamle Kirke. Før Restaureringen havde Højkoret et fire—fem Skifter højt, glat Baand under de tre retkantede Gesimsfremspring (Fig. 16).

De kraftige *Støttestøtter*, der rundt om hele Kirken udfor hvert Fag møder Hvælvingernes Tryk, er af retkantet Grundplan, paa Sidemurene efter den store Restaurering alle med en enkelt Afsats. De fleste af Pillerne er skalmurede eller helt nymurede, men i enkelte af dem staar dog gammelt Murværk i Forbandt med selve Kirkemuren. Højkirken har, bortset fra det fritliggende Kor, ikke haft noget Stræbesystem paa Sidemurene.

Kirken har i Øst Valmtage og derfor ingen Taggavle. Hovedskibets gamle Vestgavl er ikke bevaret. Sideskibenes vestre Halvgavle har nu tre spidsbuede Blændinger med Stavværksbund, men Blændingerne er helt nymurede og svarer næppe til de gamle.

Ingen oprindelige *Døre* er bevaret, alle de nuværende stammer fra Restaureringen 1873—76. K. vestlige Fag, foran hvilket Vaabenhuset tidligere laa. Et Kampestensfundament, der her endnu ses udenfor Kirkemuren, har antagelig baaret Indgangstrappen. Et tilsvarende Fundament ligger udenfor det samme Fag paa Nord-

siden og er maaske et Vidnesbyrd om en gammel Norddør (Kvindedør); den maa imidlertid tidlig være blevet lukket, ialfald er Kirkens Murværk paa dette Sted middelalderligt. En Præstedør har været i det nordre Sidekor, der anvendtes til Sakristi, afskilret med et Tralværk, men den var næppe oprindelig; det samme gælder en mindre Vestdør paa den nuværende Hovedindgangs Plads, rimeligvis indsat samtidig med at Taarnet tilbyggedes (sml. S. 199).

Kirkens *Vinduer* er alle spidsbuede og falsede; baade udvendig og indvendig er den yderste Fals affaset, den følgende afrundet. Alle Sideskibsvinduerne er dog nymurede ved den store Restaurering og formentlig gjort større end de oprindelige; paa et Maleri fra 1848 af Kirkens Nordside (Arnskov: Slagelse Bys Historie, S. 175) ses et mindre, spidsbuet Vindue i Vestfaget og tilmurede Vinduer i de to følgende Fag. Højcorets o. 8 m høje, slanke Vinduer er, trods Restaureringen, vistnok bevaret i deres oprindelige Form, og det samme gælder det kortere, men dog meget anselige Vestvindue (Fig. 6) i Midtskibet, som genfremdroges i 1928. Det har i sine Sideprofiler en Rundstav indskudt mellem det affasede og det afrundede Led. Sideskibenes Vestvinduer har enkelt Stavværk, men det vides ikke, om der ved Restaureringen er fundet noget Grundlag derfor; Murtrappen i nordre Sideskibs Vestgavl (S. 196) udelukker forøvrigt, at der oprindelig kan have været noget Vindue paa dette Sted.

Kirkens *Indre* har ingenlunde det samme Præg af Torhed som det Ydre, tværtimod findes her en overordentlig Rigdom af Enkeltheder, stadig vekslende fra Fag til Fag, og det er umuligt paa overskuelig Maade at gøre Rede for alle Enkeltheder. Et gennemgaaende Træk, som allerede Høyen (1832) har bemærket⁹, er, at den største Formrigdom findes i Kirkens Østparti, og at der vestover mærkes en Overgang mod simplere Former. Det store Byggeforetagende er sikkert ikke gennemført paa nogle faa Aar, og Fortanderinger, som endnu kan iagttages paa Højkirkemurene over Hvælvingerne, dels i Nordmuren mellem 1. og 2. Krydshvælv fra Øst, dels i begge Mure mellem 2. og 3. Hvælving, tyder da ogsaa paa Standsninger i Arbejdet. Af Fortanderingernes Karakter fremgaar det klart, at der er bygget fra Øst mod Vest.

De spidsbuede *Arkader* mellem Midtskib og Sideskib, som med deres svære Piller bærer Høj kirkemurene, har en rig og sirlig gotisk Profilering med vekslende runde og spidse eller pæreformede Stave mellem bredere affasede eller kvartcirkelformede Led (Fig. 13, 15). Det østligste Arkade-Par er rigere leddelt end alle de øvrige (Fig. 9), og kun i Vestfaget er der en væsentlig enklere Profilering (Fig. 10).

I 2. Fag er Arkadebuernes Vederlagshøjde markeret ved Teglstens Kragbaand, der har retkantet Fremspring foroven og en Skraakant forneden med to glatte Skifters Mellemrum. Skraakantleddet findes ogsaa i Østsiden af

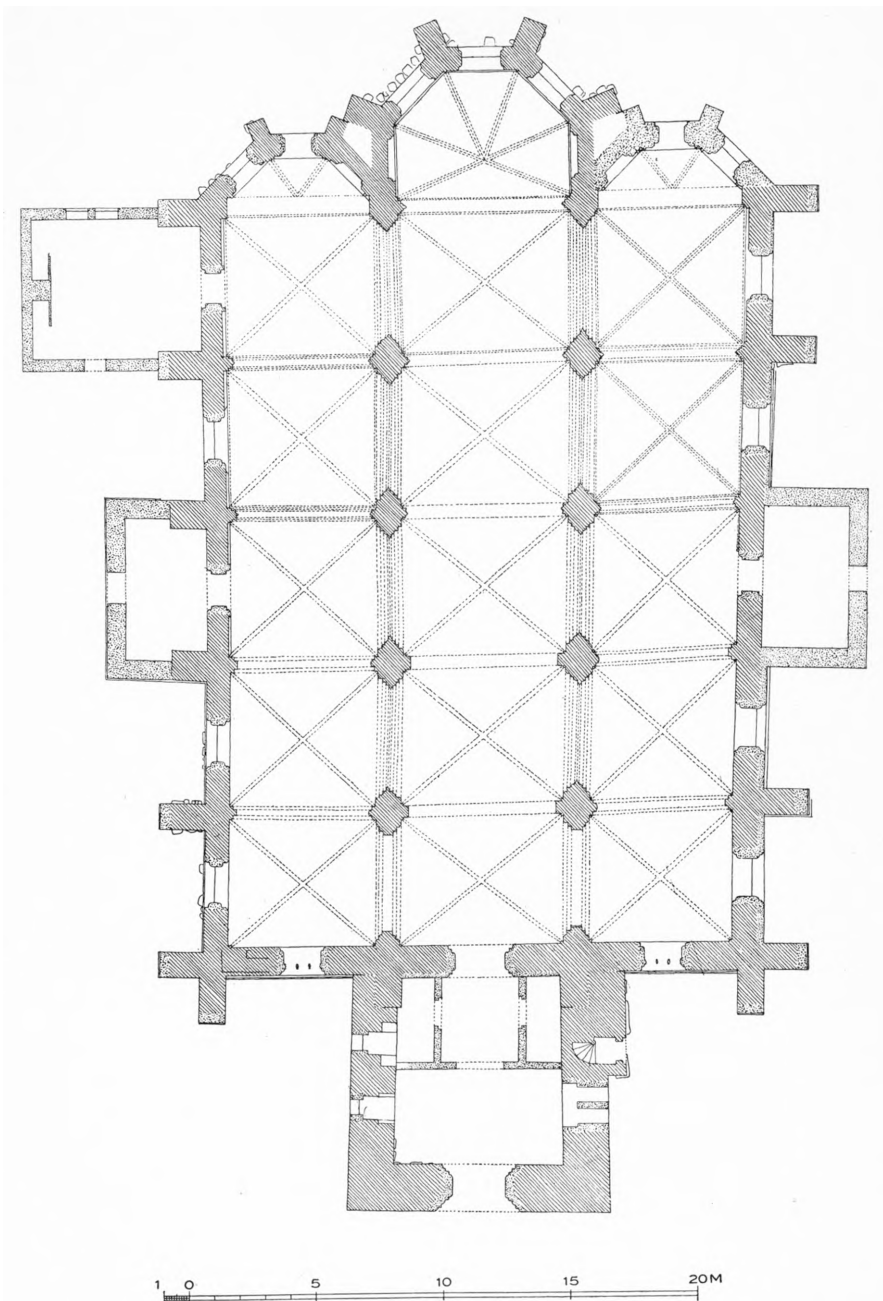

Fig. 4. Slagelse. S. Mikkel. Plan. 1:300. Øst opad. Maalt af Arne Nystrøm 1930.

den følgende Arkade (Fig. 8), men bortset herfra har Arkaderne ingen Vederlagsbaand. I 3. og 5. Fag har dog selve Buen helt eller delvis simple Retkantfalse, saaledes at Vederlagshøjden bliver ganske let betonet ved denne Kontrast mod Pillernes rigere Profiler.

Ogsaa ved de spidsbuede *Triforier* over Arkaderne (Fig. 8) iagttages en Forenkling vestover. Skellet ligger her ubetinget ved den store Fortanding mellem 2. og 3. Fag. Vest for dette Skel har Triforierne til begge Sider kun Retkantfalse, medens de to østlige Fag baade udefter og indefter har lignende affasede og afrundede Led som Vinduerne. Denne Ændring i Triforiernes Profiler kunde tyde paa, at det før Restaureringen i 1873—76, der saavidt muligt normaliserede alt, har været ligedan med Vinduerne.

Som allerede nævnt har Triforierne tidligere aabnet sig ud til Sideskibenes Tagrum, men de er nu blændede og fyldt med moderne Stavværk, som man godt kunde ønske at undvære. I Højde med Triforiernes Underkant er der et Tilbagespring i Muren, der mærkes meget stærkt som en vandret Delingslinje ned igennem Kirken omtrent i Høj kirkehælvenes Vederlagshøjde, medens den gamle Bygmester ellers paa enhver Maade har bestræbt sig for at udviske de vandrette Linjer til Fordel for de lodrette, opadstræbende.

De største Variationer finder man dog ved Kirkens *Hvælvinger* og de Piller der bærer dem. Overhvælvningen af Kirken har fra første Færd været planlagt, det viser allerede det gennemførte System af udvendige Støttepiller. Dog ses paa Højkirkemurenes Ydersider Spor af, at Sideskibene en Overgang har haft Bjælkeloft; udfor 2. og 3. Fag fra Øst staar paa Nordsiden med omtrent 2 m's indbyrdes Afstand tre Huller, der naturligst forklares som Bjælkehuller, i det østre sidder endnu en Stump af Bjælken bevaret, omtrent 18 x 18 cm i Tværmaal. Det kan dog kun have været en foreløbig Foranstaltning, og i Hovedsagen maa Hvælvingerne betragtes som samtidige med selve Kirken. Foruden de 5 x 3 regelmæssige Krydshvælv findes der ved Midtskibets Østende et uregelmæssigt sekssidet Hvælv, medens Sideskibene paa samme Sted har tresidede Halvhvælv. Hvælvene er Ribbehvælv med brede Gjordbuer men helt uden eller i visse Fag med ganske svagt fremspringende Skjoldbuer, som i alle Tilfælde er oprindelig indlagte i Muren.

Gjordbuerne bæres af fremspringende *Hvælvingspiller*, der begynder helt ved Gulvet; kun Buerne foran Sideskibenes østlige Halvhvælv hviler paa Konsoller med dobbelte Rundstavs-Udkragninger. Hvælvingspillerne kan deles i to Hovedgrupper, selv om der er Variationer indenfor Grupperne. I Østpartiet til og med Pillen mellem 2. og 3. Arkade, hvorover den store Fortanding findes, er anvendt en rigt profileret, femstaffet Vægpile. Men ovenpaa dette lette og sirlige Anslag følger i Vederlagshøjde et lavt, massivt Trapezkapitæl af helt romansk Type, hvorover de brede Gjordbuer er spændt. Særlig

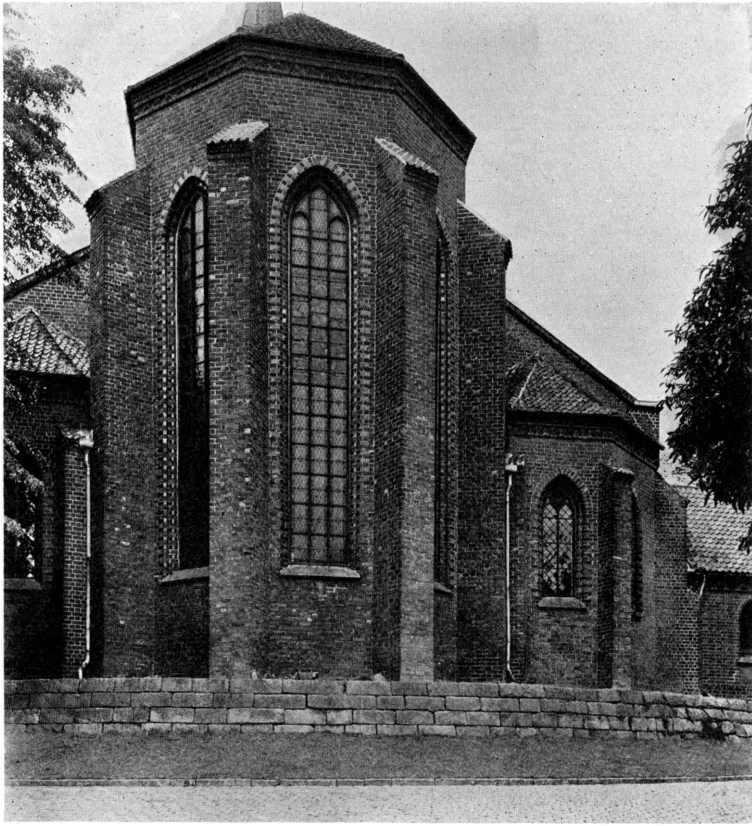

Fig. 5. Slagelse. S. Mikkel. Korpartiet, set fra Øst. V. H. 1935

i Sideskibene virker disse Kapitæler meget tunge og klodsede (Fig. 9). I de enkelte Fag er der i denne Del af Kirken stadig de samme Profiler paa Hvælvingspillerne i Hoved- og Sideskibe. Paa Midtskibets to østligste Piller er Trapezkapitælet endog udviklet til en fuldkommen Halvsøjle med et tungt halvrundt Søjleskaft (Fig. 14). Buerne faar herigennem en styltet Karakter.

De to vestlige Sæt Hvælvingspiller er enklere og ogsaa mere harmonisk udformede. I Midtskibet er de retkantede med staffede Hjørner og uden Kapitæler, saaledes at Vederlagshøjden ligesom i Arkaderne kun markeres ganske diskret ved, at Hjørneprofilerne ophører. I Sideskibene findes der fremspringende Vederlagsbaand i et enkelt Skiftes Højde med afrundet eller affaset Underkant. Selve Pillerne er her af vekslende Form, men i alle Tilfælde enklere profilerede end i Østpartiet, ved Ydervæggene med retkantede False, ved Arkadepillerne enten med Trekløverprofil eller med halvrundt Midtled og staffede Hjørner paa Falsene udenom.

Gjordbuerne er to Sten brede og ogsaa de virker massive og mærkelig gammeldags (romanske) ovenpaa de elegante Vægpillen i Kirkens Østparti. Helt

uprofilerede er de i Midtskibet og foran Sideskibenes Korafslutning, hvor de endog er 2 $\frac{1}{2}$ Sten brede og paa en trykkende Maade skærer sig ned foran Vinduerne. Iøvrigt har de i Sideskibene et Helsten bredt, retkantet Midtled og langs dette baade Rundstave og False; de to vestlige Par har her udelukkende False.

Ribberne er profilerede i de østlige Fag, men i Midtskibets fire vestlige og Sideskibenes tre vestlige Fag er de simpelt retkantede, jævnlige afsmalnende nedefter. Ribbeprofilet i Østfagene er stadig vekslende (sml. Fig. 13, øvre Række), spidsbuget eller trekløverformet med rundt eller spidst Midtblad. I alle Fag med profilerede Ribber findes ogsaa *Rundstave* langs Kappernes Alløbslinjer. Endvidere løber Ribberne i de allerfleste Fag ned paa *Dværgsøjler*, hvis Enkeltheder bliver simplere, jo længere man kommer mod Vest. De har Trapezkapitel, Skaft-Ringe og forneden en Konsol med udskaaret Menneskehoved. Kapitlet mangler kun i Sideskibenes Vestfag, medens Konsolhovedet i Midtskibet forsvinder allerede mellem 2. og 3. Fag og savnes flere Steder i Nordskibets Vestende. Ved Vestgavlen er Søjleskafterne i alle tre Fag fortsat helt til Gulvet, i Hovedkoret mellem Vinduerne er en spidsbladet Stav under Konsolhovederne ligeledes fortsat helt ned.

Hvælvingsskapperne er for største Delen Helsten tykke, saaledes som det brugtes i romansk og ældre gotisk Tid. Oftest er de muret af lutter Bindere, sjældnere med Løbere og Bindere i vekslende Skifter. Kun Sideskibenes Vestfag har udelukkende Halvstens Kapper (se Snittet Fig. 6); men i flere Tilfælde er kun det nedre Parti Helstens, det øvre derimod Halvstens. Endvidere er der i en Række Hvælvinger anvendt særlige Hvælvingsten af omtrent 16 cm's Bredder. Paamurede Forstærkninger paa Oversiden (Ringforstærkninger), enten forneden eller foroven, forekommer særlig i Østfagene, Overribber i flere af de vestligere Fag.

Adgangen til Rummet over Hvælvingerne har oprindelig været ad en lige-løbende *Trappe* i Murtykkelsen af nordre Sideskibs Vestgavl (sml. Fig. 4 og 6). Dens nedre Dør er ikke mere synlig, men har rimeligvis siddet paa Murens indvendige Side længst til Syd. Dens øvre, halvt tilstoppede Parti ses derimod endnu fra Loftsrummets nordvestre Hjørne, hvor den udmunder lavt i Hvælvingsslommen med en Dør, hvis søndre Side har afrundet Kant og foroven et lille kapitælagtigt Fremspring, medens Dørbuen er ommuret. Trapperummets Bredder er kun omtrent 60 cm, dets Sidevægge skraaner op-efter mod Loftet, som dannes af udkragede vandrette Stik.

Gennemgangen af Kirkerummets og særlig Hvælvingsskappens Enkeltformer har vist, at der er en bestemt Forskel mellem Kirkens Øst- og Vestparti, og at det egentlige Skel ligger just ved Fortandingerne i Højkirke-murene mellem 2. og 3. Krydsfag fra Øst. I flere Henseender er der dog ogsaa Over-

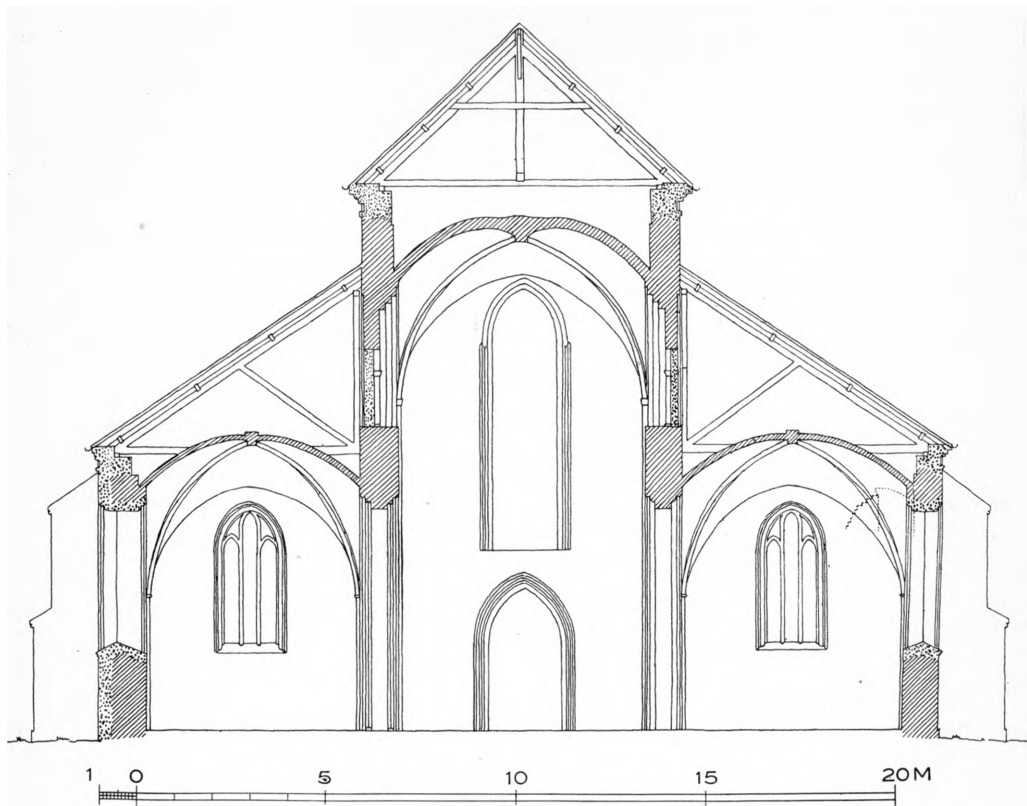

Fig. 6. Slagelse. S. Mikkel. Tværsnit af Skibets Vestfag, set mod Vest. 1:200.
Maalt af Arne Nystrom 1930. (S. 192).

gangsformer, og noget skarpt Skifte eller, med andre Ord, nogen langvarig Standsning i Byggearbejdet er øjensynlig ikke indtruffet. Mest udpræget er Skellet i de øvre Mure og i alt hvad der hører til Hvælvingsanlægget, mindre i selve Arkadebuerne, som vel er bygget færdig først. I Kirkens Østparti maa man yderligere have Ret til at tale om et vandret Skel. Disharmonien mellem de spinkle, forfinede Former i de nedre Piller og de i og for sig smukke og reelle men altfor massive Kapitæler (eller Søjler) og Buer ovenpaa dem, er saa grel, at man maa tænke sig, ikke just noget Skel i Tid, men snarere Arbejdets Overgang til en ny Ledelse, der var mindre velbevandret end den oprindelige Arkitekt i den nordtyske Højgotiks Formregister. Kirken er i sit Anlæg og sin første Udformning nær beslægtet med Bygningskunsten i de nordtyske Hansestæder (Rostock, Stralsund m. fl.) ved Begyndelsen af 1300'erne.

For Kirkens *Datering* haves et enkelt, vigtigt Aarstal. Ved den store Restaurering fandtes paa U søndre Sideskib en malet latinsk Majuskelindskrift (nu helt nymalet): »anno domini mccc xxx iii completa est hæc testudo« (»i det Herrens Aar 1333 er

V. H. 1935

Fig. 7. Slagelse. S. Mikkel. Indre, set mod Øst.

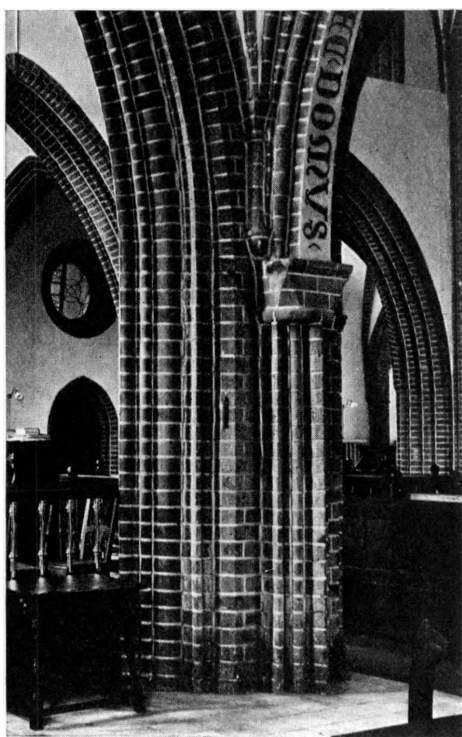

V. H. 1928

Fig. 8. Slagelse. S. Mikkel. Et Fag af Midtskibet. (S. 192 ff.).

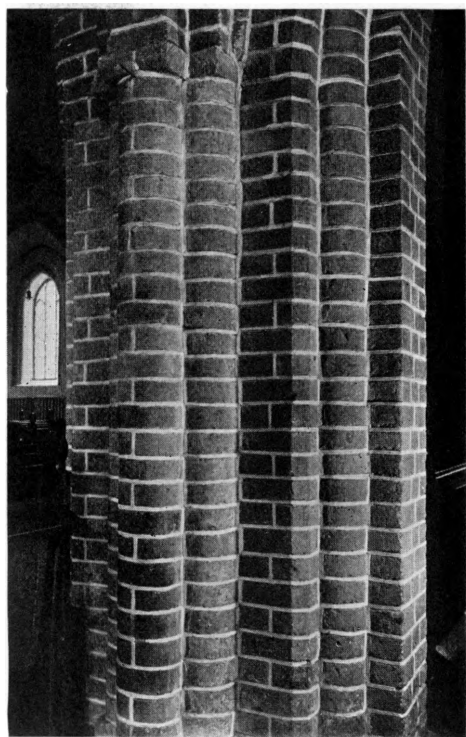
denne Hvælving fuldført«). Denne Datering gælder vel direkte kun de to Hvælv, som Gjordbuen bærer, med deres spidsbuede Ribbeprofil, — maaske er dette Hjørne af Kirken først blevet taget i Brug til Gudstjeneste, mens man byggede videre paa det øvrige. Men det tør dog antages, at alle Kirkens østlige Fag, ialtfald de der har profilerede Ribber, er færdigbyggede omtrent ved samme Tid, og endvidere, at de nedre Mure i Østpartiet, med de pyntelige Profilknipper, er endnu ældre, saaledes at Byggearbejderne senest er paabegyndt i 1300'ernes første Aar. At ogsaa i det mindste Ydermurene af Kirkens vestlige Del er anlagt tidlig i Aarhundredet, derpaa tyder Sokkelprofilen ved Vestgavlen; det svarer som nævnt til Østgavlssoklen paa S. Peders Kirke, der snarest er ældre end 1300. Fuldførelsen af den store Kirke maa vi tænke er sket engang i sidste Halvdel af 1300'erne.

Sentmiddelalderlige Tilbygninger. Det svære *Vestaarn*, der særlig fra Vest (fra Stenstuegade) præsenterer sig meget anseligt, er tilbygget i Middelalderens Slutning, engang i 1400'erne. Dets nederste Del, i omtrent 3,50 m's Højde, er af raa, kløvet og tildels afbanet Kamp (Fig. 3) lagt i ret regelmæssige Skifter og med lange Hjørnebindere; der findes Sten af over 2 m's Længde. Iøvrigt

V. H. 1928

Fig. 9. Slagelse. S. Mikkel. Pille, østlig i Nordre Sideskib. (S. 192—95).

V. H. 1936

Fig. 10. Slagelse. S. Mikkel. Pille, vestlig i Nordre Sideskib. (S. 192).

er det af Munkesten, men ikke mange af dets oprindelige Enkeltheder er bevaret, og det udvendige Murværk er for største Delen skalmuret. Dets Underrum er anlagt som et Taarnkapel (Daabskapel) af imponerende Højde med Hvælving i Flugt med Midtskibshvælvene; man naaede imidlertid aldrig at faa det udført, før der i 1928 paa de staaende Ansatser indbyggedes en Stjærnehvælving (sml. S. 203). I Rummets Sidevægge er udsparet slanke spidsbuede Blændinger, den vestre med et højt falset Spidsbuevindue, som i 1928 blev genaabnet efter at have været tilmuret (Fig. 3). Det er Taarnrummets eneste oprindelige Vindue, de forskellige mindre Vinduer i Nord og Syd er moderne. Dets store Døre i Vest og Øst er ogsaa nye; oprindelig har det kun haft en mindre Dør ind til Kirken, ingen Yderdør. Dette Taarnkapel staar forsaavidt fuldt bevaret med sin nye, men historisk vederhæftige Hvælving, kun er det delt ved et Bræddegulv i to Stokværk og Underrummet yderligere delt med Skillevæg. Inde fra Kirken syner Rummets øvre Del smukt gennem Midtskibets aabnede Vestgavlvindue. Adgangen til Taarnets øvre Stokværk ovenover Kapellet er ad det endnu bevarede Trappehus paa Sydsiden, der er bredt men iøvrigt af almindelig sentmiddelalderlig Type, med flad-

buet Indgangsdør i spidsbuet Spejl og med muret Vindeltrappe. Taarnets nuværende Overdel er moderne, og om dets oprindelige Afslutning véd vi ikke andet end, hvad der fremgaar af Bybilleder og perspektiviske Tegninger fra 16—1700'erne: at Kirken havde et, tilsyneladende ret anseligt, Pyramidespir, hvis Alder det dog er vanskeligt at vurdere. Over Koret fandtes endnu 1755 en lille blytækt *Tagrytter* til en Messeklokke; den har utvivlsomt været middelalderlig (sml. Fig. 11).

Af andre Tilbygninger vides Kirken i Syd at have haft et *Vaabenhus* foran

2. Fag fra Vest. Dets Gavl var saa høj, at Tagaasen laa paa Højde med Højkirkegesimsen¹⁰; overhvalvet var det ikke. Sandsynligvis har det været en sentmiddelalderlig Bygning ligesom det øst for dette liggende *S. Anne Kapel*, hvis Sydmur flugtede med Vaabenhusets, men som var dobbelt saa bredt i Øst—Vest og havde to Hvalvinger samt »en Hovedpille i Midten«¹¹. Dets Gavl var lidt højere end Vaabenhusets¹². Et Bykort fra o. 1750¹³ viser, at der ogsaa har været en Udbygning, sandsynligvis endnu et Vaabenhus, vestlig paa Skibets Nordside (Fig. 12).

Senere Omdannelser. Til Trods for at der ingen Høj kirkevinduer findes, har Midtskibet og Sideskibene alligevel utvivlsomt oprindelig haft hver sit selvstændige Tag. Allerede paa de ældste Billeder af Kirken ses dog et stort fælles Sadeltag, som senest stammer fra 1600'erne. I 1761 blev *S. Anne-Kapellets* Gavl nedtaget paa Grund af Brostfældighed og Kapellets Tag lagt som et Halvtag i Forlængelse af Hovedtaget. Vesttaarnets Pyramidespir var indtil 1740 blytækt, men ved Bybranden i dette Aar var Heden saa stærk, at Blyet smeltede; det tækkedes derefter med Skifer ligesom en Del af Kirken, der ellers var teglhængt, dengang som nu.

I 1803 og følgende Aar underkastedes Kirken en meget haardhændet Istandsettelse for derved at raade Bod paa dens værste Brostfældighed. Saaledes nedreves helt det store Kapel paa Sydsiden, der dækkede for Kirkens »Oplysning« og ikke mere benyttedes til kirkelige Formaal; dets Navn »Brændevinsgangen«¹⁴ er tilstrækkelig betegnende. Endvidere nedtoges 4 Alen af Taarnets Mure, og i Stedet for det høje Pyramidespir fik det den lave karnissvungne Hat, som ses paa Billeder fra 1800'erne (Fig. 16), og som skyldes Møllebygger Hans Abelin Schou, Ejer af Bjergbygades Mølle. Vejrflojen, som han selv hængte op, findes nu paa Antvorskov Hovedbygning, der er opført af hans Son Købmand H. H. Schou¹⁵.

Maaske var det ogsaa i 1803, maaske tidligere, at det sonde Sideskibs polygonale Apsis nedreves og erstattedes med en lige Mur ligesom Vinduerne i Koret ved Udmuring gjordes mindre for at spare paa Rudeglasset (sml. Fig. 16).

I 1873—76 underkastedes Kirken den grundige, men i kunstnerisk og histo-

Fig. 11. Slagelse. S. Mikk. Ydre, set fra Syd. Udsnit af Byprospekt i Pontoppidans Danske Atlas.

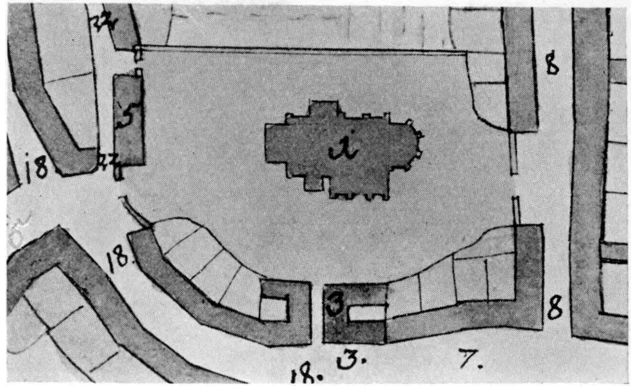

Fig. 12. Slagelse. S. Mikk. Plan o. 1750. Udsnit af Byplan i Frederik V's Atlas.
1. S. Mikkels Kirke. 3. Raadhuset. 5. Latinskolen. 7. Skovsøgade. 8. Smedegade. 18. Rosengade. 22. Kirkestræde.

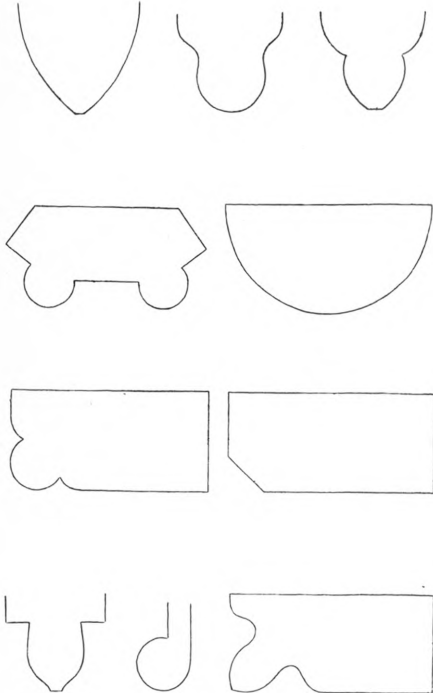

Fig. 13. Slagelse. S. Mikk. Formsten fra Ribber (Nr. 1—3; S. 196) og fra Piller (Nr. 4—10; S. 192). 1:10.

Maalt af Arne Nystrom 1935.

Øverste Række. 1. Sydøstligste Hvælv. 2. Nordøstligste Hvælv. 3. Andet nordøstlige Hvælv. Anden Række. 4. Anden sydøstlige Pille. 5. Første nordvestlige Pille. Tredje Række. 6—7. Første nordvestlige Pille. Nederste Række. 8—10. Første nordøstlige Pille.

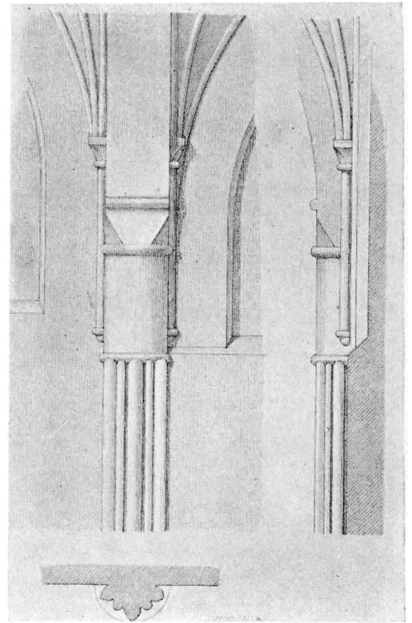

Fig. 14. Slagelse. S. Mikk. Gjordbue og Vægspille i Midtskibet. 1: 50. (S. 195).
Maalt af G. Hoffmann 1865.

Fig. 15. Slagelse. S. Mikk. Piller. 1:100. Maalt af Arne Nystrom 1935. Tilvenstre: den nordøstligste, tilhøjre: den nordvestligste Pille. Nord opad. (S. 192).

Fig. 16. Slagelse. S. Mikkel. Ydre, set fra Sydøst. Før Istandsættelsen 1878—80.
Gammelt Fotografi.

risk Henseende utilfredsstillende Restaurering, som endnu præger den. Lederen var Arkitekt H. Drewsen.

Søndre Sideskibs Østpolygon genopfortes i Lighed med den nordre, Østvinduerne fik igen deres oprindelige Størrelse, og samtlige Vinduer og Døre fornyedes. Paa Buer og Piller inde i Kirkerummet afbankedes Puds og Kalk, saa de nu staar røde, Triforierne over Arkaderne blændedes og pyntedes med Stavværk. Højkirkens Mure forhøjedes noget, maaske til den oprindelige Højde, og fik en udvendig Ornamentfrise, der sikkert ingen Forbindelse har med de oprindelige Forhold. I Stedet for det store Fællestag fik Midtskib og Sideskibe selvstændige Tage. Taarnet genopførtes til sin tidligere Højde, og Klokkestokværket fik store, stærkt profilerede Glamhuller og et skifertækt Pyramidespir med fire Blændingsgavle og smaa Hjørnespir. Taarnets Under- rum indrettedes til Forhal, og der opsattes en uskøn Vestportal, medens Kampe-stens-Murværket forneden i Taarnets Mur blev dækket af Cement, hvori der blev udskåret Fuger i Murstensformat. De Kampesten, der paa middel- alderlig Vis fandtes indsat spredt omkring i Kirkens Mure, blev systematisk fjærnede. Endvidere opførtes der nye Vaabenhuse midt for Nord- og Sydsiden og et nyt Sakristi østlig paa Nordsiden.

I 1928 foretoges endelig under Ledelse af Arkitekt Mogens Clemmensen nogle Ændringer i Kirkens Vestparti, hvis middelalderlige Former nu fremtræder renere og stærkere: Kampestensmurværket i Taarnets Underdel befriedes for Cementlaget, Vestportalen fik en simplere Form og til Gengæld genaabnedes det store Vestvindue ovenover, Taarnhvelvingen opførtes, og ogsaa Midtskibets gamle Vestvindue, som var sat ud af Funktion ved Taarnets Opførelse, fremdroges paany.

Kirkens Tagværker er alle nye. Murene staar røde og bortset fra Taarnets Spir er Tagene hængt med Vingetegl.

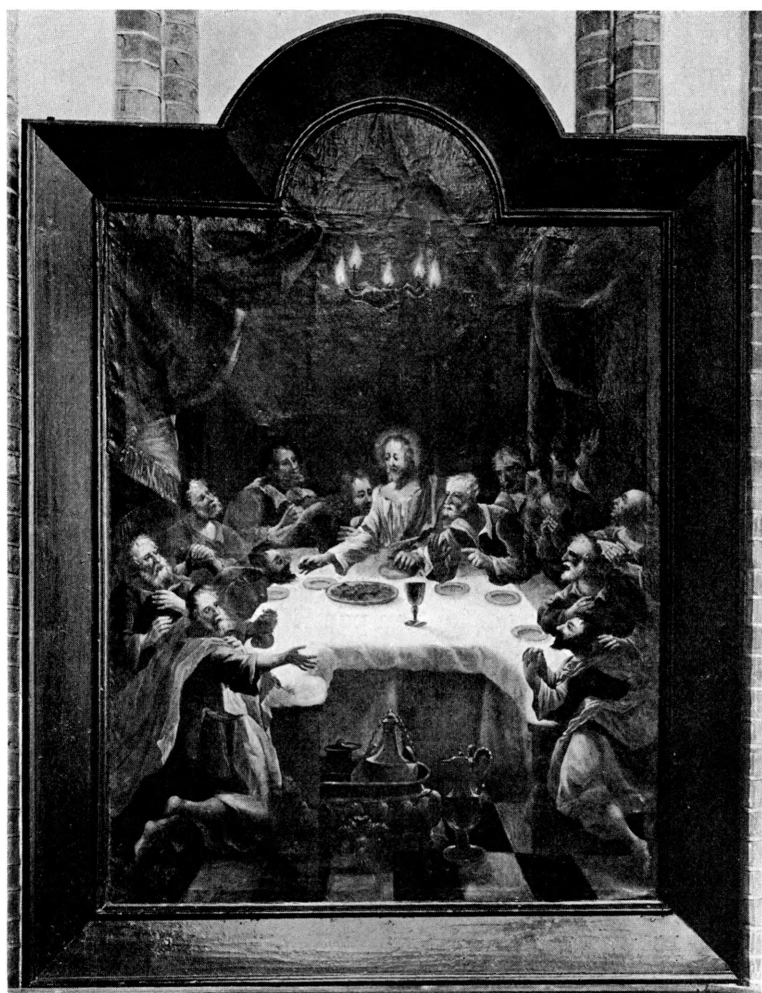
INVENTAR

Alterbordet er af røde Mursten, nymuret 1876. Samtidig blev den tidligere Altertavle fjernet, saaledes at Kirken nu ikke har nogen.

†*Altertavle* var 1832 efter Høyens Beskrivelse¹⁶: »Nadveren, maadeligt Maleri, men det minder om Coillre og er lagt an paa Effect. Rammen er architectonisk decoreret med smaa Figurer: Evangelister, allegoriske Personer etc. Paa Predellaen et gevaldigt stort Skriftsted... der opstaar en Frelser etc.... Ingen Proportion, lutter Disharmoni.« Paa Korets Nordvæg er nu ophængt Midtbilledet (Fig. 17), malet paa Lærred 251 x 207 cm, forestillende Nadverens Indstiftelse, signeret: Fridrich Hollm pinxit 1720.

1755 fandtes »den forrige gamle« †*Altertavle* »hensat op til Muren lige for Kirkedøren«. Den bar en reliefskaaret, forgyldt Indskrift, hvis Tekst, efter de indbyrdes noget forskellige Afskrifter maa antages at have været fire Heksametre: »Anno milleno quingeno denoque qvinto, Hoc opus insigne completum noscite digne, Arte sub Henrici Grandi de ponte periti, Ad Christi gloriam, Michaelis et undique divum« (»I Aaret 1515 skal I vide, at dette Værk blev fuldført paa fremragende Vis under den kyndige Henrik »Langbro«(s?) kunstneriske Ledelse til Kristi, S. Mikkels og alle Helgeners Ære«). Tavlen var en Fløjaltertavle, i hvis Midtskab en Fremstilling af Kristus paa Korset mellem Røverne, omgivet af en stor Skare Folk; i de to Døre Apostlene. Figurene var udskaarne i Træ og forgyldte; den forgyldte Baggrund havde Blomster-Mønster. Foroven afsluttedes Tavlen af en, sikkert senere tilsat, Fremstilling: Kvinderne svøbende Kristi Lig; de udskaarne Figurer her var kun malede¹⁷. Sml. S. 207.

Altersølv. Kalk (Fig. 18) fra 1592, 22,6 cm høj, med sekstunget Fod, seksidet Skaft, seksdelt Knop med Rudetoppe, hvorpaa graveret: »Ihesus«. Foden (Fig. 21) og Knoppen har graverede Volutter, Vaser med Blomster, og Frugtklaser; langs Fodkanten er graverede Versaler: »Ano 1592 lode Her Powel

V. H. 1935

Fig. 17. Slagelse. S. Mikkels. Nadverens Indstiftelse.
Maleri, af F. Holm 1720, fra den tidligere Altertavle (S. 203).

Andersen Sogneprest Christofer Kore oc Anders Bertelsen Kircke werie lode [!] gjøre denne Kalck oc Disk til S. Mickels Kircke wdi Slages«[!]; nyere Kumme; ingen Mærker. *Disk* fra 1749 med graveret Cirkelkors paa Randen, og under Bunden Aarstallet; Mestermærke for Jørgen Iversen, Guldsmed i Slagelse (Rgsk.). *Oblatæske* fra 1653, firkantet, hvilende paa fire Fødder, formede som Granatæbler; paa Laaget er graverede Versaler: »Denne Ablatz Æske hafve Christen Madtzøn Borgemester udi Slagelse oc hans Hustru Marren Ibs Daatter foræret til S: Michels Kirckes Altar udi Slagelse, Gud til Ære oc andre til god Eftersiun, Anno MDCLIII den 1 Janvar.«; stemplet med Næstveds Bymærke og et Mestermærke (Olrik 609).

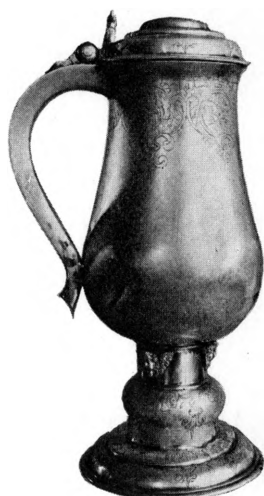
Vinkande (Fig. 20) fra 1611, 30 cm høj. Paa Kandens øvre Del er graveret

Fig. 18. Slagelse. S. Mikkel.
Alterkalk 1592.
(S. 203).

Fig. 19. Slagelse. S. Mikkel.
Alterstage.
(S. 207).

V. H. 1928

Fig. 20. Slagelse. S. Mik -
kel. Vinkande 1611.
(S. 204).

Fig. 21. Slagelse. S. Mikkel. Alterkalkens Fod. (S. 203).

V. H. 1935

V. H. 1928

Fig. 22. Slagelse. S. Mikkel. Korbuekrucifiks (S. 207 f.).
Fotograferet paa midlertidig Plads.

V. H. 1935

Fig. 23. Slagelse. S. Mikkel. Font
og Fontehimmel. (S. 208).

Bladornamentik, hvori fire runde Felter med Evangelisterne, deres Navne og Tegn; paa Laaget en lignende Ornamentik og en ubehjælpssom Graving af S. Michael som Dragedræber. Hanken har en graveret Bladranke og ender forneden i et lille Skjold med Aarstallet. Paa Foden er en delvis udslidt, toliniet Versalindskrift: »Denne Kande er giort Gud til Ere S. Michels Kirke til Gaffn, der velbyrdig Holger Gage war Patron H. Per Mogens[e]n Sog[ne]præst Niels Rasmusen Graa oc Morten Rasmusen Kirkewerger.« Under Foden er et graveret Skjold med Vægtangivelse og to Mestermærker (L). Gækken er formet som en vinget Havfrue, der holder sig i sine to Haler. Paa Foden er senere paasat fire barokke, støbte og ciselerede Kerubhoveder.

Sygekalk af kbh. Prøvesølv 1797, 9,8 cm høj, med oval Fod og Kumme; Oblatgemme i Foden; Mestermærke for Andreas Holm (Olrik 19). †Vinbeholder til at sætte i Kummen.

**Relikviegemme*, af forgyldt Kobber med Emailarbejde fra o. 1300—1350. Nu i Nationalmuseet. (Afb. Arnskov. S. 189).

Fig. 24. Slagelse. S. Mikkel. Prædikestol 1614. (S. 208 f.).

V. H. 1935

Alterstager, 42,6 cm høje, gotiske, med tre skarpe Ringe omkring Cylinder-skaftet og to Lyse-Arme med nedadvendte, gennembrudte Kraver (Fig. 19).

**Læder-Etui*, med to * *Alterstager*, af forgyldt emaillet Kobber (Limoges-Arbejde), alt fra 1300'erne. Nu i Nationalmuseet.

Alterkrucifiks af Elfenben, fra o. 1700, 62,5 cm højt. Korset er af Ibenholt og staar paa et med Elfenben og Sølv indlagt Fodstykke. Afgivet 1858 fra »Museet for nordiske Oldsager« i Stedet for Relikviegemmet.

Alterbibel, Frederik II's (1589), i nyt Bind; fundet i Alteret af Prof. H. Holm, henlagt paa Alteret 25. Marts 1905 af Sognepræst Glarbo.

Vægskab, »udhugget i Træ« og med Jærnbeflag, sikkert til Alterkarrene, fandtes i Korvæggen ved Alteret. Herfra er bevaret *Topstykket*, af Eg, 22 x 104 cm, med en reliefskaaret Minuskelindskrift fra 1400'erne: »Arch-a(n)gele michael co(n)stitui te d(omi)n(u)s p(r)incip(e)m s(uper) o(mne)s a(ni-mas) sucipie(n)das« (»Ærkeengel Michael! Jeg Herren har indsat dig til Fører for alle Sjæle, der skal optages [i Himlen]«). Stykket, der foroven har en Tinde-Kontur, var (1770, 1808) halvvejs dækket af »en paa Træ malet Apostel, der staar ved Alteret«. Ogsaa paa den anden Side af Alteret fandtes (1770) et lignende Apostelbillede. De to Malerier, forestillende Peter og Paulus, har muligvis været fra en middelalderlig Altertavles Fløje¹⁸. Topstykket (afb. P. Severinsen og C. A. Jensen. S. 97) er nu opsat paa Korets Sydvæg.

Korbuekrucifiks (Fig. 22), sengotisk, fra o. 1525. Den legemsstore Figur er

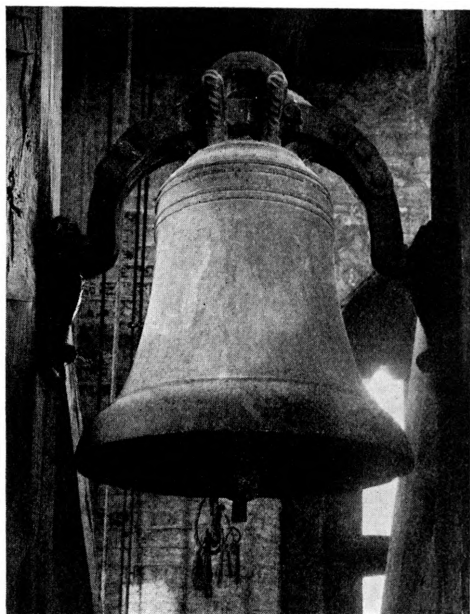
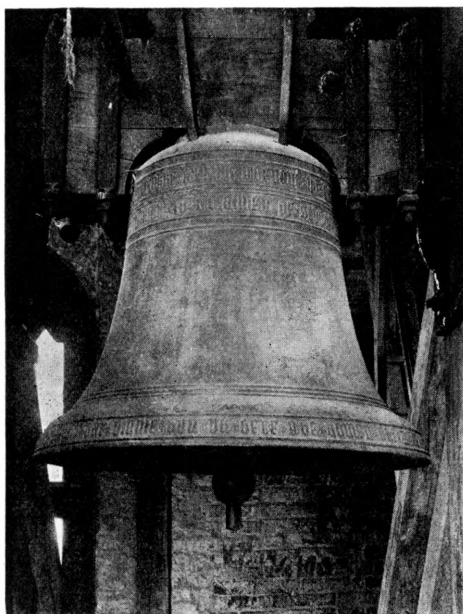

Fig. 25. S. Mikk. Klokke fra o. 1350. (S. 210).

V. H. 1928

Fig. 26. S. Mikk. Klokke fra o. 1450. (S. 210).

sværlemmet, Hovedet har stor, løst flettet Tornekroner, halvaabne Øjne og Mund. Korstræet er glat med en spinkel Hulstavs Affasning og ender i svagt firkløverformede Rammer, hvori Evangelisttegnene, skaaret i Relief, er paa-sat; det nedre, S. Lukas, mangler nu; det ovre, S. Markus, er malet. Stafferingen stammer fra 1903, da Krucifikset blev istandsat og anbragt paa en Tværbjælke i Gjordbuen foran Koret. 1928 blev det atter nedtaget og Stottebjælken fjernet. Nu ophængt paa Korets Sydveg.

Font og Fontehimmel (Fig. 23) af Eg i Renaissancestil fra o. 1600—10. Fontens seksdelte, hvælvede Fod har Reliefskæringer af Blomster, en Ørn og en anden Fugl, og paa Kantlisterne Løvemasker, medens Kummen bæres af hermelignende Konsoller med skæggede Hoveder og blad- og frugtprydede Skafter. Mellem disse er Reliefskæringer og Nedhæng med Frugtklaser. Fontehimmels Lanterne, hvori et Felt, riflet med Bolger (Jordans Flod?), bæres af mandlige og kvindelige Hermer; enkelte Dele er fornyet. Malede Daabsord (Math. 28, Marc. 16) med Fraktur. Ophængt i leddelt Jernstang. Fonten er istandsat 1903 og staar med gammel broget Staffering. En nymodens Font af Sandsten i »gotisk« Stil er hensat i Sakristiet. *Fad* af Messing, antagelig fra o. 1700.

Prædikestol (Fig. 24) i Høj-Renaissance, fra 1614, antagelig af en Slagelse-Snedker (sml. Sønderup, Slagelse Hrd.). Fagene adskilles ved korintiske Hjørnesøjler, trekoblede eller enkelte, og har i Storfelternes firkantede Ramværk Reliefskæringer over Indskriftkartoucher, i de ovre og nedre Smalfelter Volut-

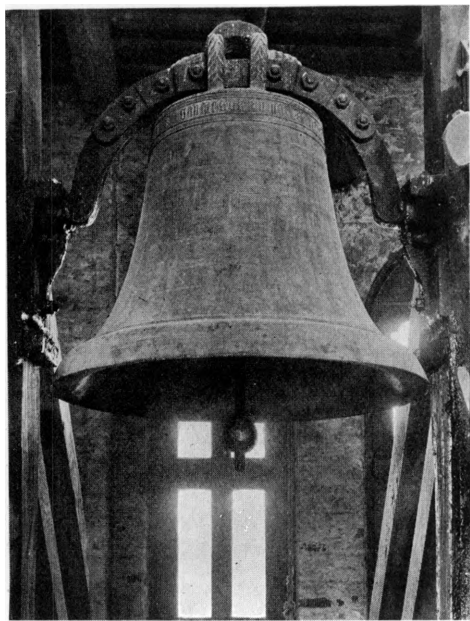
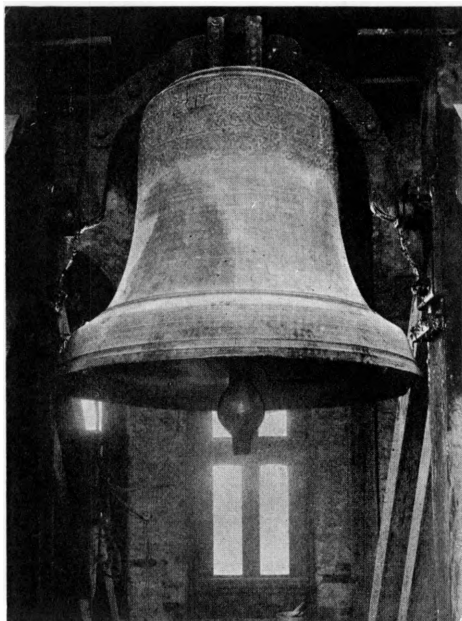

Fig. 27. S. Mikk. Klokke fra o. 1500. (S. 210).

V. H. 1928

Fig. 28. S. Mikk. Klokke fra 1651. (S. 211).

Bladværk. I to af Felterne er skaaret Munks og Høgs Vaaben og derunder malet: »Erlig oc velb. Ebbe Munck oc Fru Sidtzel til Guds Ære paa deris« »Egen Bekostning lode denne Predikstol her opsette oc stalleire Ao. 1614« (Ebbe Munk var Lensmand paa Antvorskov). De andre Felter viser: Abraham ofrer Isak, Kobberslangen i Ørkenen og Kristi Korsfæstelse, Jonas udspyes af Havuhyret og Kristi Opstandelse, Samson og Loven, og de tilsvarende malede Indskrifter forklarer Sammenstillingerne mellem de gammel- og nytestamentlige Scener: »Som Abraha(m) offrede sin Søn saa gaff Gud sin Søn for alle Menniske«, »Som Mose ophoier en Hugor(m) i Ørke(n) saa burde Menniskens Søn at ophøies«, »Som Hvalfiskens efter 3 Dage udgaf Jonam sa opstod Christus efter tridie Dag«, »Som Samson fældede Loven saa fældede Jesus den gamle Slange«. Paa Stolen, der ved Restaureringen 1873—76 var blevet flyttet til sin nuværende Plads ved en af Midtskibets nordre Arkadepiller, forøget med to Fag af Fyr, ny Opgang og egemalet, blev 1933 den oprindelige Staffering fremdraget og genfremstillet, og Felterne i de to nye Fag udfyldt med Billedskærerarbejde (J H S og en Blomst). Opgangspanel og Underbaldakin blev samtidig fornyet¹⁹.

Stoleværket er fra Istandsættelsen 1873—76.

Maleri paa Lærred, i spidsbuet Ramme, forestillende Kristus (Math. 5, 23, 24), sign. Lucie Marie 1852 (Fru Ingemann), er ophængt i Sakristiet.

Lysekroner: 1. Fra 1603. Meget anselig med to Sæt Arme, de øverste ti med

Smaatoppe, de nedre ti med smaa Dreng, der staar paa et Ben og blæser i lange Horn; de støtter sig til Skjolde, af hvilke to har graveret: KNV 1776, to andre: 1874, og G. Jensen 1903. Desuden to Rækker Prydarme; mellem de nedre et stort støbt Skjold, hvorpaa i Relief et Bomærke og Aarstallet 1603. Topfiguren er en Dobbelt-Ørn. Kuglen, der ender i et Dobbelt-Løvehovede med Ring, har graverede Versaler: »Laus Deo. Anno Domini 1603 lod Christoffer Graae i Slagelse oc hans Hostrue Elisabet Grais bekoste dene Krone aldene thil Guds Ære. Anno domini 1 ... [!] Memento te moriturum. Tempus abit Mors venit fac cito qvod velis fac bene qvod debes« (»Husk at du skal dø. Tiden gaar, Døden kommer, gør hurtigt hvad du vil, gør godt hvad du bør«). I Midtskibet.

2. Fra 1709, med to Sæt Arme, otte i hvert, meget spinkle og med riflede Skaale. Topfiguren er en Dreng ridende paa en Gaas. Omkring Kuglen lober en femliniet Indskrift med Relief-Versaler paa fordybet Bund: »O ewig Lys og rette Himmelglandz dit Lys optend i disse omsiddende Hierter att rette Ordits klare Schin vildfarende Siele veileder inderlig onscher de sig og samme Naade som paa Jessum sichter i Armen [i Aanden?] er kierlig ventende. Slagelse, denn 12 Juny Anno 1709«. I Koret.

Skib, ophængt i Nordre Vaabenhus, med malet Indskrift: »Dette Skib er ved Guds Hjelp bygget og skenket her til Kirken af mig som er Blind, Johannes Rasmussen Smed 1860«.

Klokker. 1) Skriftløs (Fig. 25), med to dobbelte Linier omkring Brystet og et Signetaftryk tilhørende Klokkestoberen Olaf Henriksen Kegge, der virkede o. 1350—1375. Tvm. 59,5 cm (Uldall 63).

2) O. 1450 (Fig. 26). Rimet, plattysk Indskrift, med Minuskier, i tre Linjer, hvoraf den sidste staar paa Slagringen: »Eyn zeygher klokke byn yk ghenant yk come over yn Zelant to Schlagheloze oppe zunte Myckeles kerken an my zo schal men de stunde merken beyde nacht unde dach des moet yk lyden menneghen harden schlach darumme byn yk here ghekomen dat myner de mester neme vromen gheghoten tome Sunde by my Yacob Yode ammen« (»En Urklokke er jeg kaldt, jeg kom over paa Sjælland til S. Mikkels Kirke i Slagelse. Paa mig saa skal man Timerne mærke ved Dag og ved Nat, derfor maa jeg døje mange haarde Slag, og derfor er jeg kommet her, at Mesteren skal af mig faa Gavn. Støbt i Stralsund af mig Jakob Jode. Amen«). Indskrift-linierne indledes med et Støbermærke, et Skjold med Stralsunds Pil, og samme Mærke findes paa Klokkelegemet mellem to andre ens Mærker. Hankene er bortbrudt og Klokken ophængt ved indsatte Jernstænger i en svær Egebul. Tvm. 99 cm. (Uldall 182).

3) O. 1500 (Fig. 27). Minuskier: »Help Ihesus Maria Anna ok Sancte Suzanna Lavrent«. Indskriften slutter med et Støbermærke for Klokkestoberen Lavres Hansen, der virkede i Sydsjælland o. 1500—1525 Tvm. 103,5 cm. (Uldall 273).

4) 1651 (Fig. 28). Versaler i to Linjer over to Ornamentborter, den øverste med Slingværk omkring en Barokmaske, den nederste med Akantusbladrække: »Campana divo Michaeli Slaglosensi dicata in funere magni regis Christiani IV percusa 1 [d. v. s. et] in priscum usum restaurata est anno MDCLI soli deio[!] gloria me fecit Claus vam Dam« (»Denne Klokke, som var indviet til St. Mikkel Kirke i Slagelse, revnede ved Sørgeringningen over den store Konge Christian den 4. og blev sat istand til sin forrige Brug i Aaret 1651. Gud alene Æren. Claus vam Dam gjorde mig«). Tvm. 127 cm²⁰.

GRAVMINDER

Epitafier. 1) Erik Knudsen, Køkkenskriver paa Sorø i 5 Aar 6 Maaneder, Kornmaaler paa Andtvorskof Slot i 3 Aar, Ridefoged sammesteds i 14 Aar, Raadmand i Slagelse i 6 Aar, død 11. Aug. 1652, 49 Aar 3 Maaneder. Anna Torkildsdaatter har ladet dette Monument opsætte efter 14 Aar 3 Maaneders kærligt Ægteskab til Amindelse over sin Husbond. Storfeltet har en paa Lærred malet Portrætgruppe af Mand og Hustru knælende; foroven Helligaandsduen. Anselig Ramme af Sandsten, med to store Kvindefigurer ved Siderne af Storstykkets Portal, og talrige Englefigurer i Nedhænget, over Storfeltet og paa Topstykket. Indskriften, med Versaler, er malet i et Rammefelt i Nedhænget; Topfeltet er nu tomt. Nu i Søndre Vaabenhus (Arnskov S. 192).²¹ Sml. Gravsten Nr. 9.

2) Christen Clementin, Magister, født 23. Juli 1672 (Søn af Magister Clemen Clementin, Sognepræst til Sæby og Hallenslöv, Provst i Løve Herred, og Johanne Barscher), Rektor i Næstved i to Aar og næsten ni Maaneder, Rektor i Slagelse i næsten to Gange fem Aar, oprettede et Legat²² paa 800 Sletdaler til Slagelse Skole, død 22. Maj 1707. Graa Kalksten, 74,5 x 108,5 cm, med fordybet, forgyldt Kursivindskrift paa Latin. Søndre Sideskibs Korvæg.

3) Anders Cabel, Købmand, født Marts 1714, død 2. Dec. 1774, »nedsat i Ste Michels Kirke Chor« 7. Dec.; »før en æret Borger i Slagelse nu en salig Indvaaner i Himmelen«. Fordybede, forgyldte Versaler. Sort Stentavle, 78,5 x 48 cm. Søndre Sideskibs Korvæg.

4) William Hammond, Kommerceraad, blev begravet her 4. Juni 1787, 80 Aar gammel, og næsten 14 Aar derefter blev 14. Februar 1801 ved hans Side nedlagt hans anden Hustru, Lovise Charlotte, født Hagerup, i sit 74. Aar, gift i 37 Aar (7 efterlevende Børn). Empiretavle af norsk Marmor, 55 x 89 cm, med Kursivindskrift. Nordre Sideskibs Kor.

5) Diderich Top, Sognepræst i 26 Aar, Provst i 12 Aar, født 23. Oktober 1723, gift 23. Juli 1761, død 20. Februar 1796. »Han var en god Mand, en øm

Fader, en trofast Ven.« Tavle af Træ, 74,5 x 91 cm, sortmalet med gylden Kursiv; nymalet. Søndre Sideskibs Kor.

6) Peder Wøldike, Professor og Rektor ved Slagelse lærde Skole, født 15. Maj 1741, død 23. November 1811. »Ham den gode kloge Lærde satte erkendtlige Disciple højtskattende dette Minde.« Empiretavle af rødbrun Kalksten med Konsol og Topstykke af graat norsk Marmor; i Topstykket rund Medaillon, med Sommerfugl, af hvidt Marmor. Søndre Sideskibs Kor.

Ifølge Præsteindberetning 1773 fandtes »mange andre gamle Epitafier, men det kunde ikke erfares for Ælde, hvem der havde bekostet dem«, ligesom der var en Del Faner under Hvælvingerne, saavel som Sværd og Sporer. Ved Kirkens Istandsættelse blev 1874 følgende fire Epitafier, udførte i Renaissancestil og »skaarne ret smukt i Egetræ«, solgt af Kirkeinspektionen og fjernede fra Kirken. Køberen lod alt, hvad der var tilbage af Portrætter, Guld og Farver, afvaske med Soda²³.

†1) Lyderich von Minden, Frederik 2.s og Christian 4.s Berider, død 16. ., med sine to Hustruer, Johanne Madsdatter, død 8. Maj 1621, og Else Knudsdatter, død Med Portrætter og Indskrift. Sml. Gravsten Nr. 6.

†2) Poul Lauritzen, som ligger »her neden under i Koret«. Med Billede af Kristi Gravlæggelse og Indskrift. I Nordre Sideskibs Nordøsthjørne.

†3) ...Kaarre Raadmand, død 1600, og Hustru Kirsten Lauritzdaatter, død 27. Maj 1622. Epitafiet, der hang ved Siden af †2, havde Billede af to knælende Raadmænd og deres Hustruer ved Kristi Kors, men Indskriften nævnte kun de anførte Navne (sml. Alterkalk).

†4) Jomfru Karen Høeg, Datter af Styge Høeg og Anne Ulfstand til Wang, død paa Anderskov Slot 30. Juli 1610. Epitafiet, med Portrætbillede og Indskrift, havde Vaabenskjolde indskaaret paa Siden²⁴.

*Gravsten*²⁵. 1) Figursten over Hans Olssen Kedelsmed, Borger i Slavelse, død 3. Paaskedag 1591, og Hustru Maren Pedersdaater, død 29. Juli 1599. Under et dobbelt Bueslag staar (Fig. 29) Manden i Knæbenklæder med kort Skulderslag, Pibekrave og Baret, Konen i lang Kappe med opstaaende Krave, begge med Bøger i Hænderne; ved hans højre Fod et Dødningehovede, hvorpaa en Hane. Mellem Bueslagene et Skjold med udslidt Mærke og derover en Kedel. I Hjørnerne Relieffer af Evangelisttegnene med Skriftbaand; de to nedre anbragt i Kartoucher og herimellem Indskriften med Versaler. Gotlandsk Kalksten, 248 x 146 cm; ret slidt; vistnok Roskilde-Arbejde. Stenen blev optaget 1916 i Skibets Midtergang foran Opgangen til Koret, o. 50 cm under nuværende Gulvhøjde, men ikke paa oprindelig Plads. Nordre Sideskibs Vestvæg.

2) O. 1600. Næsten helt udslidt gotlandsk Sten med Skrifftavle (Versaler), kronet af Kartouche og et Cirkelfelt, og forneden med en Kartouche. I Roskildeværkstedets Stil. Udenfor Koret.

3) Christopher Lavritzøn, Borgmester i Slavilse, død 16.., og Hustru,.... daater Brons, død .. Juli 1602, med tvende deres Børn. Foroven et Opstandelsesrelief under en Portal med tredelt Bueslag; forneden et stort Skriftfelt i Kartoucheramme mellem nedhængende Blade og Frugtklaser, med udslidte Versaler (Fig. 29). I de øvre Hjørner er der Skjolde, det ene med et sammenskrevet CL AND (Ægteparrets Navnetræk), det andet nu utydeligt; under Indskriften to Haner, der pikker Korn. Den gotlandske Kalksten, 248 x 140 cm, der i ny Tid var anbragt ved Foden af den store Trappe op til Kirkens Hoved-Indgang, blev 1922 opstillet i Nordre Vaabenhus.

4) Figursten over Sognepræst Peder Mogensen og hans Hustruer Maren Hansdatter, død 19. Juni 1611, og Catharina Bartholdsdatter, død 16□ (Fig. 29). Under en Søjlestilling med tre Bueslag knæler Husbonden med de to Hustruer (en ældre og en yngre), en lille Dreng med Kors i Haanden, en lille Pige; desuden findes et Svøbelsesbarn; over Figurene et Dommedagsrelief. Mellem Bueslagene er der Relieffer af Gudslammet og Kobberslangen; i de øvre Hjørner firkantede Rammer med Relieffer af Gud Fader, der holder et lille Barn (en Sjæl) paa Skødet, og et Dødningehovede, begge med latinske Underskrifter. I to Skjolde foroven er der Bomærker og Navnetræk: PMH og MHD CBD. De to nederste Hjørner er afhuggede og nu erstattede med Cement. Indskrift paa Latin med fordybede Versaler. Graa ølandsk Kalksten, 212(?) x 155 cm. Søndre Vaabenhus.

5) O. 1625. Indskriftfeltet, der næsten fylder hele Stenen, indrammes af en ionisk Søjlestilling med Bueslag; i Hjørnerne Ovaler med Evangelistrelieffer. Den oprindelige Indskrift er udslebet og den nuværende indhugget med fordybede Kursiv-Versaler over Anniche Pouls Datter Bie, som 10. Februar 1732 »aflagde sine 28 Aars Svaghed i dito Aars ufrugtbar Ækte-Skab« med Niels Jacobssøn Borch, Ringsted og Slagelse Skolers Rektor i 35 Aar, som »haaber at se den han nu længes efter blandt Englenes mange Tusinde.« Graa ølandsk Kalksten, 203 x 108,5 cm. Søndre Vaabenhus.

6) Lydich von Minden (Fig. 29), Frederik 2.s og Christian 4.s Berider paa Andersskof, død 9. Nov. 1627, i sit 92. Aar, og hans første Hustru Johanne Matzdater, død 8. Maj 1621, i sit 50. Aar, gift i □ Aar. »Desligeste ligger her begravet« Eyler Pedersen, Christian 4.s Berider sammesteds, død 16□, □ Aar gammel, og Hustru Else Knudsdater, død 16□, □ Aar gammel, gift med Lydich i 7 Aar og med Eyler Pedersen i □ Aar. Reliefversaler i det rektangulære Midtfelt, som foroven har et Opstandelsesrelief. Det brede Randfelt har Relieffremstillinger af Kristi Lidelsesredskaber, og i Hjørnerne Cirkler med Evangelisterne. Mørk ølandsk Kalksten, 218 x 138 cm. Søndre Sideskibs Vestvæg. Sml. Epitaf †1.

7) Niels Jensen Korsør, Sognepræst, Provst 1629, død 1640, og Hustru

Maria Jørgensdatter. Brudstykker med Rest af latinsk Indskrift. Udenfor Koret.

8) Figursten over Knud Hansøn, fordm Conrektor i København, Rektor i Slagelse, Hofprædikant paa Andersschou, død 23. Februar [1647] og Hustru. Midtpaa Stenen (Fig. 29) et Korsfæstelsesrelief (med Maria og Johannes), og to mod dette vendte knælende Figurer af Mand og Hustru, i rundbuede Nicher. Under Krucifikset et ottekantet Indskriftfelt, med Versaler, og til Siderne for dette to Smaarelieffer, Mand med Stav (eller Sværd?) og Kvinde(?) med Anker, samt to uregelmæssigt fligede Skjolde med indhugne Bogstaver KHS samt en af en Tornekrans omgivet Roset og K H D [Karen Hermans Datter] samt et Anker. Hjørneovaler (een mangler nu) med Relieffer af Evangelisterne og deres Tegn; mellem de øvre et ottekantet Opstandelsesrelief. Graalig Kalksten, 204 x 126 cm. Søndre Vaabenhus.

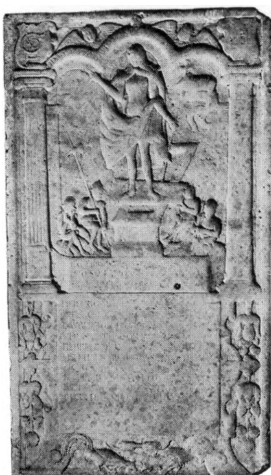
9) Erik Knudssøn, forrige Ridefoged paa Andtvorskof Slot og Raadmand i Slagelse, død 1652, i sit 49. Aar, og Hustru Anne Torkildsdaatter, gift i 14 Aar, død 16□. Stort, foroven tresidet afsluttet Indskriftfelt, flankeret af to ioniske Karyatider med Sejrspalmer; imellem de øvre Evangelist-Hjørne-cirkler et Opstandelsesrelief, mellem de nedre en liggende Genie med Døds-symboler (Fig. 29). Versaler. Graalig olandsk Kalksten, 230 x 146 cm, vistnok af samme Mester som Epitafiet (Nr. 1). Skibets Vestvæg.

10) Figursten over Borgmester død 23. Sept og Hustru Maren Hansdatter, død □. Øverst paa Stenen (Fig. 29) et Relief af Kristi Opstandelse, derunder de to mod hinanden vendte Brystbilleder og en Indskrift-kartouche, nederst to Skjolde, med et Bomærke og med en Gaas(?). I Hjørne-cirklerne Relieffer af en Olding, der velsigner et Barn; Dødssymboler; en Menneskefigur med løftede Arme; to Arme, der holder en Krone. Religiøs Randskrift. Stærkt slidte Reliefversaler. Mørk Kalksten, 202 x 86 cm. Søndre Sideskibs Vestvæg.

11) O. 1640. Hjørnecirkler, hvori Evangelisttegnene med Skriftbaand; religiøs Randskrift med Reliefversaler, og indenfor denne Ramme et Bueslag, baaret af to vingede Hermer. I Buefeltet et Opstandelsesrelief og herunder en firkantet Indskriftramme med Volutværk; over Bueslaget to uregelmæssigt fligede Kartoucheskjolde med ovale Felter. Den oprindelige Indskrift er udslebet og den nuværende, med Versaler, indhugget over »den i Livet hos alle behagelige, efter Døden hos Gud salige«, Borgmester Mogens Jacobsøn, som »kom i de levendes Mandtal og Register« 10. Marts 1650 i Aarhus, var gift med Karen Clements Datter (to Sønner, to Døtre), »gik saa siden paa Dydens Trappe til Æren og Berømmelse her til Raadstuen i 20 Aar indtil 10. Marts 1698, da Gud hjemfordrede hans dyrebare Sjæl«. Enkens Dødsaar ikke udfyldt. Paa den ene af de nedre Hjørnecirklers Ramme er indhugget: »Ao 1702 er

Nr. 1. Hans Olsen Kedel-
smed, død 1591, og Hustru.

Nr. 3. Christopher Lavrit-
zøn, og Hustru, død 1602.

Nr. 4. Peder Mogensen og Hu-
struer, den første død 1611.

Nr. 6. Lydich v. Minden,
død 1627, og Hustruer.

Nr. 8. Knud Hansøn, død
1647, og Hustru.

Nr. 9. Erik Knudssøn, død
1652, og Hustru.

Nr. 10. Borgmester ...
... og hans Hustru.

Nr. 12. Fra o. 1650; senere
over Albret Matzøn, død 1696,
og Hustru.

Nr. 17. Bunde Nielsen,
død 1699, og Hustru.

denne Sten paalagt«. I Kartoucheskjoldene er det sidste Ejerpars Navnetræk blevet indhugget: M I S A, K C D, og paa Cirkelrammen om de øvre Evangelisttegn to ligeledes senere Navnetræk: H D V H og A M M D. Graa Kalksten, 196 x 129 cm (Afbildet Arnskov S. 197). Nordre Sideskibs Østvæg.

12) O. 1650. Hjørnecirkler, hvori Evangelisttegn med Skriftbaand; mellem de øvre et Opstandelsesrelief. Stort Indskriftfelt med firkantet Skriftplade omgivet af Bruskværkskartouche, Dødningeben (krydslagte, sammenbundne, med Hakke eller Spade), to Genier, hvilende paa Dødssymboler og holdende en Kartouche med Dobbelt-Vaaben (Fig. 29). Den oprindelige Indskrift er udblebet og den nuværende, med Versaler, indhugget over Borgmester i Slagelse Albret Matzøn, død 20. Jan. 1696 i sit 63. Aar, og Hustru Maren Hansdatter, død 3. Jan. 1689 i sit 67. Aar, gift i 31 Aar (to Døtre). I Vaabenskjoldene er indhugget dels Ægteparrets Navnetræk: AMS MHD, dels NJS EAD (Svigersøn og Datter?). Forneden er indhugget: Ao 170[2] er denne Sten [paalagt]. Mørk Kalksten, 226 x 154 cm. Skibets Vestvæg.

13) Jacob Jenssøn Skjøtte, forrige Borger i Slagelse, død 22. April 1622, og Hustru Maren Ibsdaatter, død 24. Januar 1653. Stenen er bekostet af Christen Madtzøn, over hvem der er tilføjet en Indskrift, som oplyser, at han var fordum Borgmester i Slagelse i 5 Aar og Kirkeværge til S. Michels Kirke i 24 Aar, død 7. Januar 1654. Graa ølandsk Kalksten, 225 x 134 cm, med fordybede Versaler, oprindelig udfyldt med sort Masse. Søndre Vaabenhus.

14) 1662. Anders Nielsen Kremmer, fordum Borger og Handelsmand i Slagelse, død 5. Maj 1661, i sit 51. Aar, og Hustru Mette Jensdatter, død 5. Juni [1656], 25 Aar gammel, samt deres Børn: Jens, død 15. Februar 1651, 8 Dage gl., og Mette, død 16. September 1654, 3 Dage gl. Hjørnecirkler med Evangelisttegn, hvorimellem foroven Dødssymboler; langs Randen Paamindeelsesvers: »Saa skøn som du var jeg i Live . . .«. De fordybede Versaler har været udfyldt med sort Masse. Under Indskriften et Monogram, med Ægteparrets Forbogstaver, og Aarstallet 1662. Graa ølandsk Kalksten, 225 x 160 cm. Søndre Vaabenhus.

15) 1664. Stenen er ved en Længdestreg delt i to Felter, det første med Indskrift over Niels Jacobsen Tenover, født i Horsens, Borger og Handelsmand dér sammesteds, som med sin Hustru Anne Rasmusdatter Juli efter det svenske Indfald dér i Landet flyttede hidover 1657 og døde her 1659, 28 Aar gl., efterladende sig Hustru, en Søn og en Datter. Den anden Indskrift over »erlig og velfornemme Karl« Christen Torkildson, født paa Mørkegaard i Sjælland 1615, tjente Christoffer Urne, Statholder i Norge, for Haandskriver og Stævningsskriver i 8 Aar, død i Slagelse hos sin Søster Anne Torkildsdatter 1644, 29 Aar gl. Forneden i de to Felter staar Aarstallet 1664 og et Monogram: NTO. Hjørnecirkler med Evangelisttegn; mellem de øvre en Versal-Tvær-

skrift, at denne Sten og Lejersted er bekostet af Anne Torkildsdatter og Anne Rasmusdatter; mellem de nedre et Skriftsted. Versaler. Graa ølandsk Kalksten, 157 x 107 cm. Laa indtil 1912 som Trappetrin foran Fyrrummet ved Kirkens Nordside. Nu opstillet i Nordre Vaabenhus.

16) 1675. Maren Pedersdatter, død 22. Juli 1675, i sit 39. Aar, gift i 14 Aar med Niels Søfrensen, Handelsmand i Slagelse (fem Sønner og tre Døtre, hvoraf een Søn begravet med Moderen). Stenen bekostet af Enkemanden, død <5. Nov. 1682 i sit 52. Aar>. I Hjørnerne indfældet runde Medailloner af Malm, 29,5 cm i Tvm., med Relieffer af Evangelisterne, deres Tegn og Navne. Midt paa Stenen en stor Indskriftkartouche, foroven og forneden to mindre med Kristi Opstandelse og Dødssymboler, langs de to Sider: »Saa skøn som du, var jeg i Lifve, som jeg nu er, skal du blifve, Ihvor du dig i Verden vende, saa er Døden din sidste Ende«. Indskrifternes Versaler og Ornamentikken er fordybet og udfyldt med sort Masse. Sandsten, 210 x 146 cm. Søndre Vaabenhus.

17) Bunde Nielsen, Handelsmand i Slagelse, død 13. Marts 1699 i sit 64. Aar, og Hustru Maren Nielsdaatter, død <8. Juni 1726> i sit <64.> Aar, gift i 19 Aar (fem Sønner og to Døtre). Hjørneovaler med Evangelisterne, siddende i højryggede Stole, og deres Tegn; langs Randen en spinkel Blomsterranke; Indskriften, med Versaler, omgives af en Bruskværks-Kartouche (Fig. 29). Forneden et Vers: »Udi Troen vi Gud tiene Efter Ordet til vor Død Siden lod han os borthente Til at æde Himmel Brød«. Kalksten, 190 x 101 cm. Nordre Sideskibs Vestvæg.

18) Hans Abelin Schou, født 1764, død 1832, og Hustru Mette Kathrine Hansen, død 1837. Udenfor Koret.

Forsvundne Gravminder, †1) Phocas Sophrof [Stafrøfski], Adelsmand født i Moskva, kæmpede for sin Storfyrste mod Polakker, Livlændere og Svenskere, blev fanget paa Øsel og sendt til Frederik II, var senere i Tjeneste hos ham og hos Christian IV [som Sølvmeister], død i Kongens Følge paa Rejsen, i Juli 1592. Indskrift paa Latin. Begravet indenfor Kordøren²⁶.

†2) Hans Andersen Klægsbøl (Johannes Andreae Klexbul), Sekretær hos Frederik II og Christian IV, død af Pest 28. Sept. 1595. Latinsk Gravskrift og Vers. Mindesmærket bekostet af Øverste Sekretær Christian Holck til Højgaard, opsat ved C. Machabæus Alp. [Forstander i Sorø]²⁷.

†3) Peder Mogensen. Epitaf med latinsk Trøstervers²⁸.

†4) Christopher Graa, Raadmand, Epitaf²⁸.

†5) Johannes Knof, Rektor ved Herlufsholm. 1619²⁹.

†6) Arnold de Fine, Christian IV's Sanger³⁰.

†7) Rasmus Pedersen, Borger. 1619²⁹.

†8) Epitafium, hvis Indskrift (1773) var udslettet, var anbragt over en aaben Begravelse, bekostet af Herregaarden Brorups Ejer Kommandør Rosenpalm. Heri hvilede foruden Kommandøren nogle af hans Børn³¹.

KILDER OG HENVISNINGER

P. Severinsen og Chr. Axel Jensen: Slagelse Sankt Mikkel Kirke og Sogn i 600 Aar. Kbhvn. 1933. (P. Severinsen: Træk af Tjenesten ved Sct. Mikkel Kirke, S. 11—95; Chr. Axel Jensen: Kirkebygningen og dens Udstyr, S. 97—125). — Gunnar Knudsen: Helgendyrkelse i Slagelse. Sorø Amts Aarbog. V. 1916. S. 3—47. — P. Arnskov: Bogen om Slagelse. Slagelse 1931. — O. Rhud: Skoleprogrammer, paa Latin, 1769—76.

Regnskaber 1683—1876 (div. Aar) se nærmere herom i »Fortid og Nutid« VIII, 116 f. — Kaldsbøger fra 1844 og 1866 (ved Embedet). — Præsteindberetninger 1755 (NM), 1759 (LA), 1773 (NM), 1808 (trykt i Antiquariske Annaler II, 1815. S. 34—52), 1809 (NM). — Museumsindberetning af C. M. Smidt 1903 (Bygningen). — Resens Atlas o. 1670 (Uldall. Fol. 186. II, 232—34. Kgl. Bibl.). — Abildgaards Notebog I, 1756; Høyens XII, 1832; Kornerups I, X; Worsaaes IV (alle i NM). — Opmaalinger før Istandsættelsen (NM). — Redigeret af P. N. og V. H. 1928, 1935.

Indledning. ¹ Gertz: Scriptores minores I, 23; Saxo edd. Olrik & Ræder, I, 331. ² S. R. D. VII, 121. ³ S. R. D. V, 585 f.; Repertorium Nr. 253, 1691, 1999. A. Krarup og W. Norvin: Acta processus litium inter regem Danorum et archiepiscopum Lundensem. Kbh. 1932. S. 30, 129 f. ⁴ G. Knudsen: Sorø Amts Aarbog 1916, S. 6. ⁵ P. Severinsen anf. Arb. S. 25—28; G. Knudsen: Sorø Amts Aarbog 1916. Ny kgl. Saml. 4to. 712 (Kgl. Bibl.). ⁶ KhS. I. R. II, 422. ⁷ Repertorium. 2. R. Nr. 3003. ⁸ Architekten 1912. S. 397. Henny Glarbo: Slagelse Latinskole. Aarbog for Sorø Amt. XVIII. 1930. S. 66—103. ⁹ Høyens Notebog XII, 15. ¹⁰ Brandtaksation 1761, Arnskov S. 185. ¹¹ Brandtaksation 1761. ¹² Danske Atlas III, 1767. ¹³ Arnskov S. 11. ¹⁴ Forslag til Istandsættelse 22. Sept. 1802 (LA. Dokumenter til Slagelse Auktionsprotokol). ¹⁵ H. H. Schou: Livserindringer og Stamtavle. Tr. s. Ms. Kbhvn. 1897. S. 4. ¹⁶ Høyens Notebog XII, 15. ¹⁷ P. Severinsen og C. A. Jensen anf. Arb. S. 25, 113. Altertavlens Indskrift er gengivet hos Resen, i Marmora Danica I, 1739, S. 141, af O. Rhud i Skoleprogram 1770, S. 34. Tekstens Læsemaade skyldes Professor, Dr. Franz Blatt. ¹⁸ C. A. Jensen anf. Arb. S. 113. ¹⁹ Indberetning om Prædikestolens Istandsættelse af N. J. Termansen (NM). Sml. C. A. Jensen anf. Arb. S. 116 ff. ²⁰ F. Uldall: Kirkeklokkerne i Slagelse og Omegn. Slagelse Posten 1894, 22. Juni, 9. Juli, 14. Juli. ²¹ Indskrift og Beskrivelse i Lund: Danske malede Portrætter IX, 112. ²² Fundatsen for Legatet, skrevet i Rektors Residens i Slagelse 21. Maj 1707, er trykt i Hofman: Foundationer VIII, 141—144. ²³ Indberetning af J. Kornerup 1874 (NM). ²⁴ C. A. Jensen anf. Arb. S. 125, Nr. 3. ²⁵ Sml. C. A. Jensen anf. Arb. S. 123 ff., hvor Stenenes Værksteder er bestemte. ²⁶ Marmora Danica. I, 141. Kanc. Brevbøger 21. Okt. 1592. Biografisk Leksikon XVI, 290. ²⁷ Marmora Danica I, 140. Kanc. Brevbøger 9. Okt., 6. Dec., 1592. ²⁸ Marmora Danica I, 141. ²⁹ Danske Atlas VI, 29 3. ³⁰ Kanc. Brevbøger 4. Jan. 1591. ³¹ Præsteindberetning 1773 (NM); Danske Atlas VI, 293.